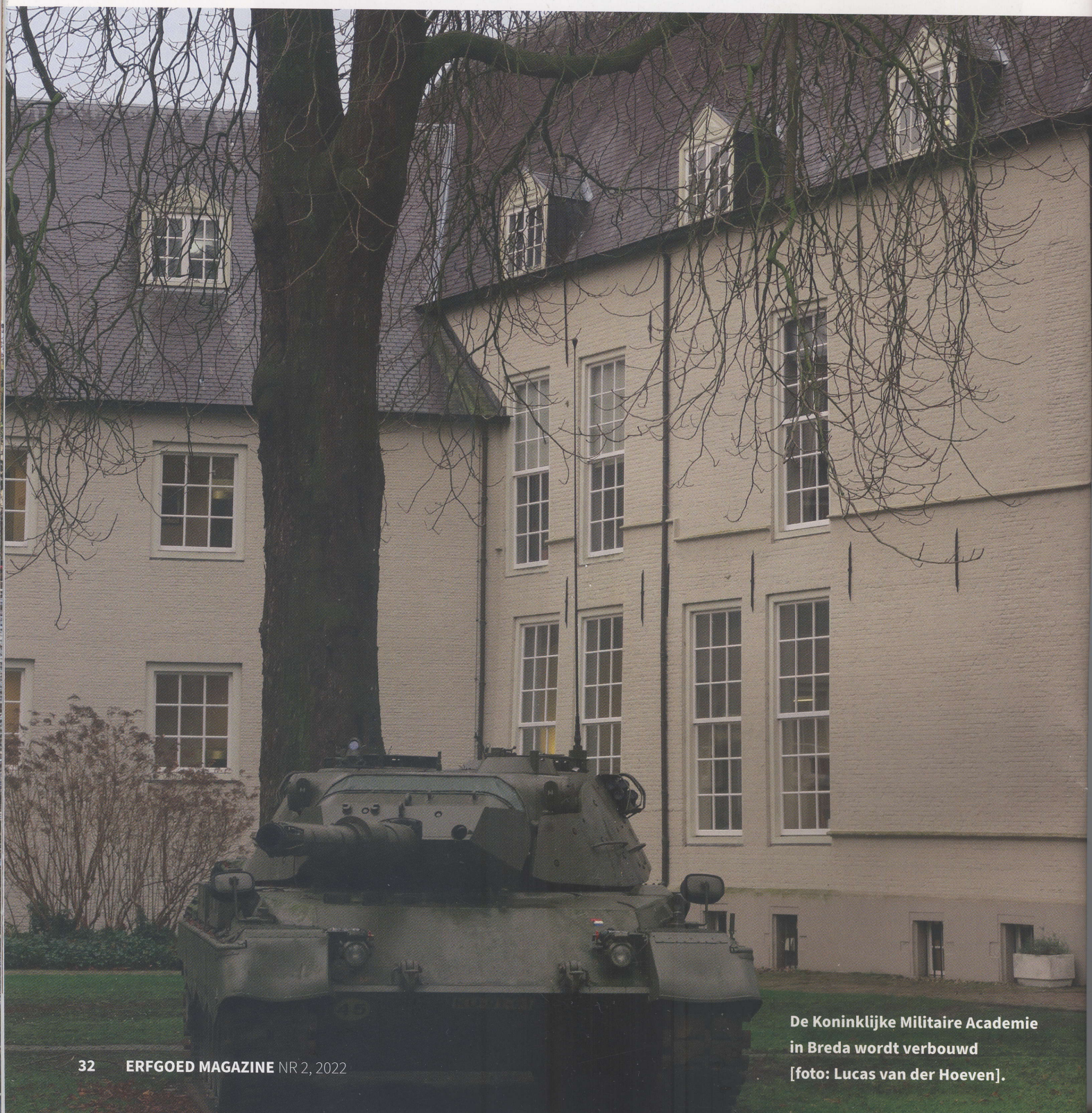

ERFGOED MAGAZINE // jrg 43 // nr. 2 // juni 2022

Een doodenge verbouwing

p. 32 - 35.

De Koninklijke Militaire Academie Breda

De Koninklijke Militaire Academie
in Breda wordt verbouwd
[foto: Lucas van der Hoeven].

tekst **LUCAS VAN DER HOEVEN** afbeeldingen **MINISTERIE VAN DEFENSIE & VALERIE KUYPERS**

Als ik vraag hoe het voelt om aan zo'n megaklus te beginnen, antwoordt Loes van Rijsbergen, architect van het Rijksvastgoedbedrijf: “Doodeng”. Daar kunnen we ons iets bij voorstellen: zij is verantwoordelijk voor het verbouwen van het kasteel uit 1350, dat lang in het bezit was van de Oranjes. Het carré-vormige gebouw verleent sinds 1828 onderdak aan de Koninklijke Militaire Academie (KMA) in Breda. “Het paleis behoort tot de 100 belangrijkste Nederlandse monumenten. Het is echt een droomklus, die niet verkeerd mag uitpakken.”

Renaissancepaleis

In 1350 koopt de Hollandse edelman Jan van Polanen de burcht in Breda. Hij versterkt het kasteel met vier hoektorens en een gracht, waardoor het een onderdeel vormt van de verdedigingswerken. Jans kleindochter Johanna trouwt in 1403 met de Duitse edelman Engelbrecht van Nassau. Zijn zoon Jan IV van Nassau vergroot de burcht ingrijpend na 1460. De volgende bewoner, achterneef Hendrik III van Nassau, is een vertrouweling van keizer Karel V en stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht. Hij reist op diplomatieke missies onder meer naar Italië. Hendrik is een rijk man en laat zijn kasteel tot een prachtig Renaissancepaleis verbouwen. Daartoe neemt hij de Italiaanse architect Thomas Vincidor de Bologna in dienst. De rechthoekige binnenplaats met Dorische zuilen vormt het centrale plein rondom vier vleugels die gezamenlijk een carré vormen. René van Chalon verfraait het paleis vervolgens met een hofkapel. Daarna woont Willem, prins van Oranje en graaf van Nassau, met zijn vrouw Anna van Buren op het kasteel tot de opstand van de Nederlandse

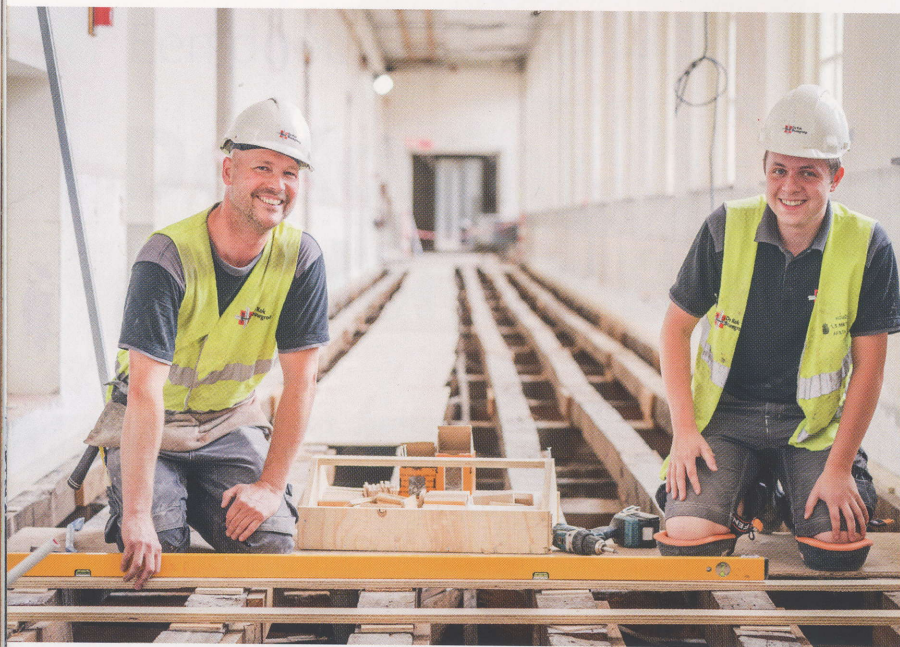
gewesten tegen de Spaanse overheersing in 1568. Na de vrede van Münster voltooit stadhouder Willem III het paleis in 1680.

Militaire academie

Uiteindelijk krijgt Koning Willem I in 1816 zijn familiebezit in uitgewoonde staat terug. Hij besluit om er een militaire academie in te vestigen. Daarop volgt tussen 1826 en 1828 een ingrijpende verbouwing. Zo maken de dakkapellen plaats voor een tweede verdieping vanwege de uitbreiding van het paleis met een extra verdieping. Ook de beide hoektorens worden afgeplat. In de 20e eeuw vinden er maar liefst vier verschillende verbouwingen plaats. Men realiseert er slaapzalen, verlaagde systeemplafonds, andere vloeren en tussenmuren. Een bouwkundig ‘allegaatje’ dus. Vanaf 2011 worden de plannen voor de huidige ingrijpende verbouwing ontwikkeld.

Tienjarenplan

Oorspronkelijk omvat het plan alleen het brandveilig maken van het pand. Vrij snel daarna overtuigt het

De vertrekken dienen 'cadetten-proof' te zijn.

ontwerpteam van het Rijksvastgoedbedrijf dat een veel ingrijpender verbouwing wenselijk is. Door de verschillende aanpassingen aan het gebouw in de vorige eeuw, is de planvorming sterk 'verrommeld'. Het pand verdient daarom een uitgebreide aanpak, zo stelt ook Van Rijsbergen. De afweging tussen veelvuldige kleinschalige aanpassingen of een éénmalige grootschalige verbouwing is door Defensie snel gemaakt. Men besluit tot een volledige verbouwing van de twee woon- en werkverdiepingen. De zolder biedt plaats aan alle technische voorzieningen, zoals een watermiststelsel, verwarming, ventilatie, water, elektra en ICT. Vanuit hier worden alle onderliggende vertrekken op de drie verdiepingen van faciliteiten voorzien.

Restauratie

Uit de vier gevels zijn zo'n 800 ramen gehaald, waarbij de technische staat van het soms 200 jaar

oude grenenhout is geïnspecteerd. De restauratiewerkzaamheden zijn per raam gedocumenteerd in een restauratieverantwoording. Er worden 10 nieuwe schoorstenen geplaatst die identiek zijn aan de huidige schoorstenen. Deze komen op de posities waar vroeger ook schoorstenen hebben gestaan. In de Grote Zaal worden de 24 zuilen afgemaakt. Ook de gietijzeren trap uit 1890 is straks weer zichtbaar. Jarenlang lag deze verscholen achter een toiletgroep. Ten slotte worden er nieuwe, met eikenhout afgewerkte 'technische schouwen' aangebracht op de posities waar lang geleden schouwen hebben gestaan.

Energiebesparing

Ir. Edgar Neuhaus van de TU Eindhoven maakte een simulatiemodel en berekeningen over de energieprestatie en bouwfysische gevolgen voor het pand. Daaruit bleek dat eventuele na-isolatie van de gevel aan de noordzijde schadelijk is vanwege de vochtophoping en het risico op vorstschade. Aan de zuidzijde leidt dit juist zomers tot oververhitting. Na-isolatie was dus géén oplossing. Wel is gekozen voor enkele, isolerende, monumentenbeglazing in de ramen met een U-waarde van ca 3,5. Dit is een verbetering van ongeveer 45%. Middels warmteterugwinning en stadsverwarming zal overal op lage, constante temperatuur worden verwarmd. Ook worden gestucte stralingsplafonds toegepast en extra, niet bouwtechnische, middelen ingezet: gevelhoge en -brede gordijnen die automatisch sluiten en openen.

Cadetten-proof

"Wij hadden niet gerekend op het asbest en de constructiefouten die wij zijn tegengekomen in verholten ruimten", vertelt Van Rijsbergen. "Die moesten eerst opgelost worden." Verder dienen alle vertrekken 'cadetten-proof' te zijn. Deze studenten lopen soms in volle soldaten-bepakking door de gangen en kamers, wat gemakkelijk leidt tot beschadigingen aan vloeren en muren. Vandaar dat de ruimtes veelal met staal, massief hout en parketvloeren worden afgewerkt.

Nieuwe schouwen worden geplaatst op de plek waar ze vroeger hebben gestaan.

De afgelopen drie jaar hebben De Kok Bouw en het Rijksvastgoedbedrijf hard gewerkt. In juli 2022 dient de klus geheel te zijn afgerond. Daarna kan het gebouw de tand des tijds weer doorstaan. In de vele verblijfsvertrekken en de Grote Balzaal zal de oude luister zijn teruggekeerd. De Oranjes kunnen weer trots zijn op hun voormalige bezit.

Over de auteur:

LUCAS VAN DER HOEVEN is freelance journalist en bewoner van een lederpak- en drooghuis uit 1915 in Dongen.

De gietijzeren trap is straks weer zichtbaar [foto: Lucas van der Hoeven].